

Тема: Управління навчальною діяльністю

План

1. Поняття діяльності.
2. Навчальна діяльність, її структура.
3. Управління.

Ключові поняття теми: діяльність, структура, навчальна діяльність, формування навчальної діяльності, навчання, мотив, мета, дія, рух, уміння, навички, вправлення, автоматизація навички, перенесення навички, управління, праця.

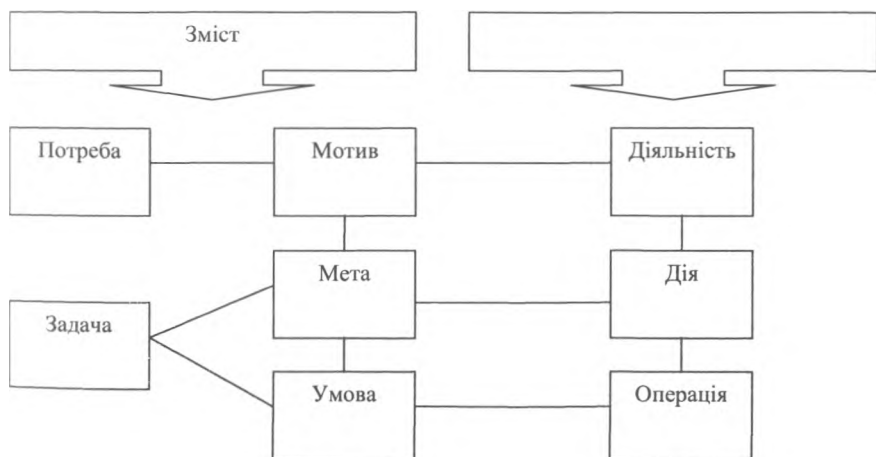
Рекомендована література:

1. Айсмонтас Б.Б. Педагогическая психология: Схемы и тесты. - М.: Изд-во Владоспресс, 2002. - 208 с.
2. Айсмонтас Б.Б. Педагогическая психология. Методические рекомендации. Словарь терминов и понятий. — М.: МГППУ, 2004.-80 с.
3. Бабосов Е.М. Социология управления. Мн.: ТетраСистеме, 2001.- 288 с.
4. Винославська О. В. Психологія: Навч. посібник. – К.: ІНКОС, 2005. – 632 с.
5. Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2006 – 280 с.
6. Лапінський В.В. Особливості управління навчальною діяльністю у системі дистанційного навчання / Лапінський В. В., Губаш О.П. // Нові технології навчання: наук. метод. зб. — К.: Науково—методичний центр вищої освіти, 2006. — Спецвипуск. — 152 с.
7. Макаренко О.М Аналіз психологічних чинників, які впливають на формування мотивацій до професійної діяльності у майбутніх педагогів-біологів / Макаренко О.М., Голубева М.О., Майстренко І.А. // Наукові записки НаУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – 2010. – Т. 110. – С. 45-49.
8. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посіб. - 2-ге вид., стереотип. - К.: МАУП, 2001. - 256 с. - Бібліогр. у кінці розд.
9. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. пос. – К.: Вища школа, 2006. – 487 с.
10. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальна психологія: Навч. пос. – К.: Вища школа, 2000.- 183 с.
11. Pascarella, T. How college affects students. Book. - San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1991. - 894 с.
12. Сапогова Е.Е. Задачи по общей психологии: Учебное пособие для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2001. - 447 с.
13. Фридман Л.М., Волков К.Н. Психологическая наука - учителю. М.: Просвещение, 1985. - 208 с.

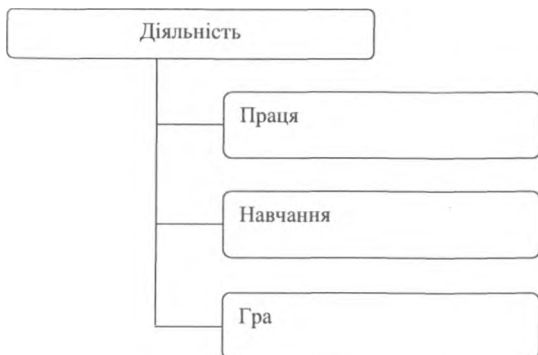
14. Эльконин Д. Б. Психология развития: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 144 с.

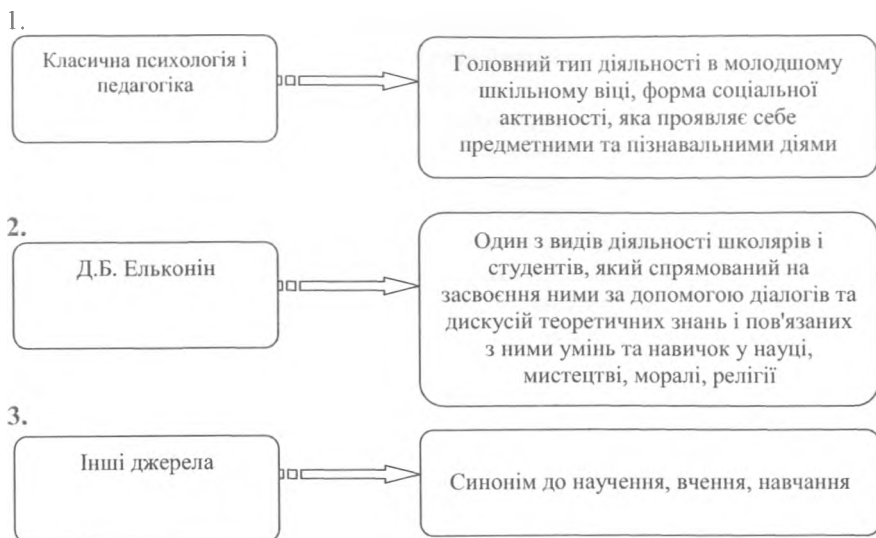
Формалізована структура змісту теми

Діяльність - це процес взаємодії людини з навколишнім середовищем, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, яка виникла внаслідок появи потреби. Цей процес являє собою специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання і творче перетворення навколишнього світу, включаючи саму людину та умови її існування. У діяльності людина створює предмети матеріальної та духовної культури, застосовує свої здібності та досвід, будує суспільство, створює те, що без її активності не існувало б взагалі. Внаслідок продуктивного, творчого характеру діяльності людини виникли знакові системи, знаряддя впливу на внутрішній та зовнішній світ людини.

Психологічна будова індивідуальної діяльності

Види діяльності

Навчальна діяльність як один з основних видів діяльності людей - це:

Навчальна діяльність - це діяльність спрямована, діяльність, в процесі якої йде оволодіння узагальненими способами дій у сфері наукових понять, спрямована на самого учня як її суб'єкта (вдосконалення, розвиток, формування його як особистості завдяки усвідомленому, цілеспрямованому досвіду в різних видах і формах корисної, пізнавальної, теоретичної та практичної діяльності), в результат якої відбуваються зміни у самому учні.

Етапи формування поняття навчальної діяльності за Д. Б. Ельконін

1. Д. Б. Ельконін висунув теорію про будову навчальної діяльності, про її значення в психічному розвитку людини і розпочав її експериментальне вивчення.

2. Досліджені особливості навчальної діяльності та її структура.

3. Дослідження всіх нових результатів, що виникають в процесі цієї діяльності.

Аналіз рівнів навчальної діяльності.

Конкретно-психологічний	Навчальна діяльність	Один з основних видів діяльності, спрямований на засвоєння теоретичних знань за допомогою рішення задач
Загально-психологічний	Діяльність	Активна взаємодія з навколишнім середовищем, коли жива істота виступає як суб'єкт, що цілеспрямовано діє на об'єкт та задовольняє таким чином свої потреби

Загальнонауковий	Діяльність	Форма відношення людини до навколишнього середовища, зміст якої складають цілеспрямовані зміни цього середовища на користь людей; умова існування суспільства
Філософський	Діяльність	Один з найважливіших атрибутів буття людини, пов'язаний з цілеспрямованою зміною зовнішнього світу та самого себе

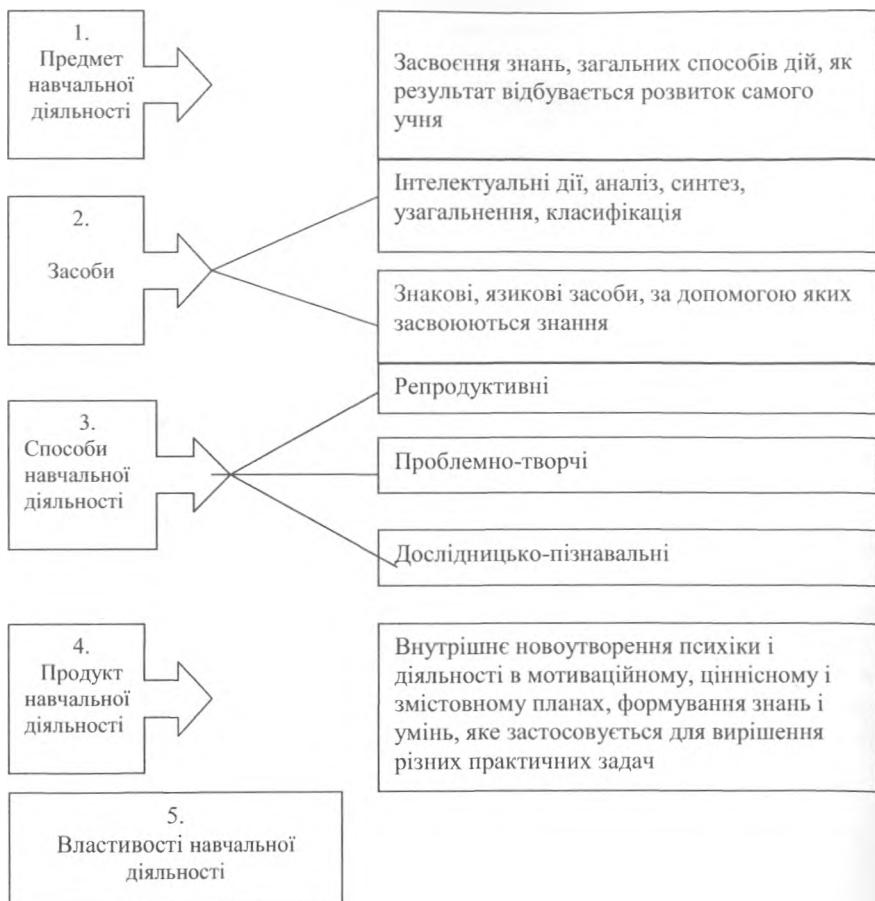

Структура навчальної діяльності

- 1) навчально-пізнавальні мотиви, сутність яких полягає в засвоєнні узагальнених способів дій у певній області досліджуваного предмета;
- 2) навчальне завдання, яка за своїм змістом є підлягає засвоєнню спосіб дії;
- 3) навчальні дії, в результаті яких формуються уявлення або попередній образ засвоюваного дії і виробляється початкове відтворення зразка;
- 4) дії контролю (самоконтролю), які полягають в порівнянні відтвореної дії зі зразком через його образ;
- 5) дії оцінки (самооцінки) ступеня засвоєння тих змін, які відбулися в самому суб'єкті.

Зміст навчальної діяльності

Засвоєння знань, умінь і навичок всередині навчальної діяльності має декілька характерних властивостей.

По-перше, зміст навчальної діяльності складають наукові поняття і закони, загальні способи вирішення відповідних пізнавальних завдань.

По-друге, засвоєння такого змісту виступає як основна мета і головний результат діяльності (в інших видах діяльності засвоєння знань і умінь виступає як побічний результат).

По-третє, в процесі навчальної діяльності відбувається зміна самого учня як її суб'єкта, відбувається психічний розвиток дитини завдяки придбання такого основного новоутворення.

Види прийомів навчальної діяльності

Управління – це процес цілеспрямованого впливу на об'єкт, що здійснюється для організації його функціонування з метою досягнення певних цілей. Поняття управління дуже широке і його, як відомо, використовують в найрізноманітніших сферах – від управління суспільством (як економічного, так і політичного), менеджменту (управління у фірмах і організаціях) до управління в технічних системах.

Це можна представити наступною формулою:

$У = И + Р + В + К$. (Управління дорівнює: інформація плюс рішення, плюс вплив, плюс контроль.)

Три основних аспекти управління:

1. **Зміст** управління полягає у виявленні та розробці основних закономірностей управління, його принципів, методів та шляхів, що дозволяють найкращим чином досягати поставленої мети.
2. **Організація** управління характеризується побудовою раціональної системи управління шляхом виділення взаємопов'язаних рівнів, функцій і стадій управління.
3. **Технологія** управління представляє процес, що включає процедури та дії, пов'язані з виконанням основних управлінських операцій.

Види прийомів управління навчальною діяльністю

Повноцінне управління процесом навчання завжди передбачає: відпрацювання у учня кожної складової навчальної діяльності;

взаємозв'язок компонентів навчальної діяльності;

поступова передача окремих компонентів навчальної діяльності самому учню для самостійного здійснення, без допомоги вчителя.

Вправи, тести, задачі

Завдання 1

Із даних понять побудуйте логічний ряд так, щоб кожне попереднє поняття було більш загальним по відношенню до наступного.

Праця, діяльність, натискання педалі гальмі, трудова операція, м'язове скорочення.

Завдання 2

Перекладіть на мову сучасної психологічної науки і прокоментуйте наступні афоризми.

1.Наша свідомість була відлита у формі діяльності. (А. Бергсон)

2.Працювати не так сумно, як розважатись. (Ш.Бодлер)

3.Потрібно, щоб дію одухотворяла думка. Інакше вона безплідна. (Р.М. дю Гар)

4.Той, хто хоче, робить більше, ніж той, хто може. (Мерсьє)

5. Коли двоє роблять одне й теж, виходить не одне й теж. (Теренцій)
6. Те, що хочемо здійснити серцем, не варто того, що ми повинні здійснити умінням. (Тілли)
7. Щоб зробити що-небудь, потрібно небагато сил, а от щоб визначити, що саме варто робити, потрібно насправді надто багато сил. (кін Хаббард)
8. Хто може-робить, хто не може-вчить. (Б.Шоу)

Завдання 3

Дано кілька видів діяльності і перелік психічних властивостей.

1. Вкажіть, які властивості визначають здібності до кожного з перелічених видів діяльності.

2. Які властивості є стрижневими?

Види діяльності: математична діяльність, діяльність музиканта, технічна творчість, винахідницька діяльність, читання художніх текстів.

Властивості особистості:

- здатність відчувати емоційну виразність у русі музичних звуків;
- здатність до комбінування просторових образів, простороуява;
- добре запам'ятовування загальних схем для розмірковування, доказів, висновків, узагальнених способів розв'язання задач;
- цілісність сприйняття, тобто вміння бачити окремі частини предмета у співвідношенні їх з іншими частинами;
- повнота, чіткість уявлення наочних образів;
- здатність до слухового уявлення поєднань музичних звуків;
- різносторонній підхід до розв'язання завдань;
- вміння оцінювати пропорції і співвідношення розмірів;
- легке відтворення образів за словесним описом;
- здатність переживати і відчувати емоційну виразність музики;
- гострота спостереження за роботою та влаштуванням механізмів;
- легкий перехід від однієї розумової операції до іншої;
- точність сприйняття кольорових відтінків;
- чуття мовних особливостей;
- здатність розрізняти найменші відтінки звуків за висотою;
- послідовність, обґрунтованість, логічність мислення;
- точне запам'ятовування і збереження в пам'яті зорових зображень;
- здатність до абстрактних розмірковувань;
- винахідливість у розв'язанні завдань;
- вміння передавати свої думки і почуття за допомогою наочних образів;
- здатність до аналізу та синтезу образного матеріалу.

Задача 1

Хворі з ушкодженням окремих ділянок головного мозку, відчуваючи спрагу чи голод, не здатні взяти їжу, хоча вони й поставлені поруч. Вони не мо-

жуть потиснути лікареві руку, якщо до неї потрібно тягнутись, але коли руку дають в їхню долоню, то хапають її і можуть не відпустити. Якщо такий хворий намалює квадрат і його попросять намалювати коло, він продовжуватиме малювати квадрати.

Порушення яких характеристик діяльності має місце в цьому випадку? Про пошкодження яких ділянок головного мозку йдеться?

Задача 2

Необхідною передумовою виникнення чуттєвого образу є наявність фізичного подразника, що діє на певний рецептор (око, вухо, рот, ніс, шкіру) чи їх сукупність. На цьому факті ґрунтується поширене уявлення, за яким такий образ породжується безпосереднім впливом подразника на рецептор.

Чи відповідає це уявлення даним психології сприймання? Чи є така умова достатньою?

Задача 3

Людина, яка потрапила в скрутну ситуацію, часто характеризує її таким чином: «Я заплутався...». Заплуталися, наприклад, Кареніна і Вронський - герої Л.М. Толстого, заплутуються герої Ф.М. Достоевського, інших письменників, які зосереджували свою увагу на трагізмі людського життя. Плутаються, видно, стосунки людини зі світом, і це породжує складні переживання, спонукає до вчинків чи до проступків.

Як психологічно пояснити це явище? Що і чому тут «плутається»?

Контрольні питання

1. Чим зумовлена активність біологічних індивідів?
2. Що характеризує поведінку тварин як специфічну форму активності?
3. Що характеризує діяльність як специфічну форму людської активності?
4. У чому полягає докорінна відмінність поведінки тварин від діяльності людини?
5. Якими є основні компоненти діяльності?
6. Як забезпечується контроль за виконанням діяльності?
7. У чому полягає механізм зворотної аферентації при виконанні дії?
8. У чому полягає суть процесу екстеріоризації дії?
9. У чому полягає суть процесу інтеріоризації дії?
10. Якою є послідовність етапів формування навички?
11. Що є показником досконалості навички?
12. Якими є характерні ознаки гри як різновиду діяльності?
13. Якими є характерні ознаки навчання як різновиду діяльності?
14. Якими є характерні ознаки праці як різновиду діяльності?
15. Що означає для людини процес оволодіння діяльністю?

Альтернативно-тестові завдання

1. Чи можна стверджувати, що різні види діяльності — це продукти суспільного буття людей?
2. Чи можлива діяльність без чіткого уявлення про її мету?
3. Чи завжди людська діяльність опосередковується суспільним досвідом?
4. Чи відповідає наведена послідовність компонентів діяльності реальній логіці її розгортання: актуалізація потреби, усвідомлення мети, формування програми дій, визначення способу дій, реальне виконання дій, коригування дій, результат?
5. Чи правильно вказано послідовність формування навички: демонстрація дії та пояснення її елементів, спроби виконання дії, багаторазове повторення дії — вправляння, коригування, автоматизація?
6. Чи можна стверджувати, що фізіологічний механізм явищ перенесення та інтерференції пов'язаний зі стереотипізацією в діяльності?
7. Чи завжди соціальний досвід є необхідною умовою виконання діяльності?
8. Чи можна стверджувати, що принципова відмінність між видами діяльності полягає в характері її результатів?

Тест

1. Про який вид діяльності йде мова у наступному вислові академіка І.П. Павлова: «Все своє життя я поважав і поважаю працю розуму та працю фізичну. Найбільш задоволеним я почувався, коли в останню вносив гарну здогадку, тобто поєднував «голову з руками»?
2. Американський письменник Е. Хемінгуей казав: «Кожна людина народжується для якоїсь справи». Як ви думаєте під словом справа мається на увазі дія чи діяльність?
3. Навчальна діяльність як головний тип діяльності в молодшому шкільному віці характеризується:
 - а) в дослідках Д.Б. Ельконін
 - б) в класичній психології та педагогіці
 - в) в теорії поетапного формування розумових дій
 - г) в теорії Л.В. Занкова.
4. По відношенню до діяльності навчальна діяльність є:
 - а) родом
 - б) видом
 - в) рівнем
 - г) формою.
5. Навчальні дії співвідносяться з навчальною діяльністю як:
 - а) частина-ціле
 - б) вид-рід
 - в) форма навчальної діяльності
 - г) функціональні стосунки.

Завдання для самостійної роботи

- Опрацювати матеріал за підручником Максименко С. Д., Солов'єнко В. О. Загальна психологія: Навч. посіб. — 2-ге вид., стереотип. — К.: МАУП, 2001. — 256 с. — Бібліогр. у кінці розд. Розділ 6. Психологічний аналіз діяльності.

- Розв'яжіть задачі.

Задача 1

Сформулюйте свою точку зору по відношенню до нижче приведених питань.

1. Чи можна вважати психіку діяльністю?
2. Яку із схем, на ваш погляд, правильніше використовувати у психології: «спілкування і діяльність», «спілкування = діяльність», «комунікативна діяльність»?
3. Чи правомірне використання понять «пізнавальна діяльність», «розумова діяльність», «діяльність уяви», «перцептивна діяльність», «регулятивна діяльність», «педагогічна діяльність», «професійна діяльність», «діяльність по формуванню...» тощо?

Задача 2

Вставте пропущені слова в наступних судженнях.

1. Діяльність людини не тільки ..., але й мотивована.
2. Людська свідомість зароджується, розвивається та проявляється в ...
3. Потреба є джерелом ... особистості.
4. Мета є передумовою ...
5. Потреба виявляється в ..., які спонукають до діяльності.
6. Усвідомлена ... стає мотивом поведінки.